

पुणे विद्यापीठ
द्वितीय वर्ष कला (संस्कृत)
(२००९-२०१० या शैक्षणिक वर्षापासून प्रारंभ)

१. उद्दिष्टे -
१. संस्कृत काव्य सिद्धांतांचा अभ्यास करणे.
 २. भारतीय तत्त्वज्ञानाची बैठक समजावून घेणे.
 ३. प्राचीन भारतीय राज्यशास्त्राची, विद्यांची पार्श्वभूमी समजावून घेणे.
 ४. वैदिक वाङ्मय प्रकारांचा अभ्यास करणे.
२. अभ्यासक्रम -
- नियमित विद्यार्थ्यांसाठी सत्रांत परीक्षा प्रतिप्रश्न ६० गुणांची असेल. ६० पैकी मिळालेल्या गुणांचे २० पैकी गुणांत परिवर्तन केले जाईल. या परीक्षेत १५ गुणांचे चार प्रश्न अंतर्गत विकल्पांसह असतील.
 - नियमित व बहिःस्थ विद्यार्थ्यांसाठी अंतिम परीक्षा ८० गुणांची असेल. या परीक्षेत सोळा गुणांचे पाच प्रश्न अंतर्गत विकल्पांसह असतील.
 - बहिःस्थ विद्यार्थ्यांला मिळालेल्या ८० पैकी गुणांचे १०० पैकी गुणांत परिवर्तन केले जाईल.

- G1 i) रघुवंश सर्ग ५, ६ सर्ग
ii) भगवद्गीता ३, ४, ५, ६ अध्याय

३. परीक्षण पद्धती

अ. नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

सत्रांत परीक्षा गुण २०

२. सर्वच विद्यार्थ्यांसाठी (नियमित व बहिःस्थ)

अंतिम परीक्षा प्रश्नपत्रिका

- गुण ८०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्र. १ - अ) (रघुवंश) श्लोकांचे भाषांतर २/३ ०८

ब) (रघुवंश) संदर्भासहित स्पष्टीकरण २/३ ०८

प्र. २ - (रघुवंश) दीर्घोत्तरी १/२ १६

प्र. ३ - (गीता) श्लोकांचे स्पष्टीकरण २/३ १६

प्र. ४ - (गीता) दीर्घोत्तरी १/२ १६

प्र. ५ - विवेचक परिच्छेद

अ) रघुवंश १/२ ०८

ब) गीता १/२ ०८

विशेषस्तर - Special

- S1** - i) काव्यशास्त्रविमर्श
ii) कौटिलीय अर्थशास्त्र
(संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठाने प्रकाशित केलेले निवडक वेच्यांचे पुस्तक)

३. परीक्षण पद्धती

अ. नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

सत्रांत परीक्षा

गुण २०

२. सर्वच विद्यार्थ्यांसाठी

अंतिम परीक्षा

गुण ८०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्र. १ - अ) काव्यशास्त्र विषयक वाक्यांचे स्पष्टीकरण २/३	०८
ब) अलंकारांचे स्पष्टीकरण २/३	०८
प्र. २ - काव्यशास्त्र दीर्घोत्तरी २/३	१६
प्र. ३ - कौटिलीय वाक्यांचे स्पष्टीकरण २/३	१६
प्र. ४ - कौटिलीय दीर्घोत्तरी १/२	१६
प्र. ५ - विवेचक परिच्छेद	
अ) काव्यशास्त्र विवेचक परिच्छेद १/२	०८
ब) कौटिलीय विवेचक परिच्छेद १/२	०८

विशेषस्तर Special वैदिक वाङ्मय (संस्कृत विभाग पुणे विद्यापीठाने प्रकाशित केलेले निवडक वेच्यांचे पुस्तक)

- S2** - i) ऋग्वेदसूक्ते - वरुण १.२५
इंद्र २.१२
उषस् ५.८०
पर्जन्य ५.८३
दाशराज्ञयुद्ध ७.८३
पुरुष १०.९०
सरमापाणि संवाद १०.१०८
- ii) अथर्ववेदसूक्ते- मेधाजनन - १.१
शालानिर्माण - ३.१२
सर्पविषनाशन - ५.१३
- iii) ब्राह्मणवेचे - सोमप्रवहण - ऐतरेयब्राह्मण १.१३-१५
इन्द्रनमुचिकथा तैत्तिरीय ब्राह्मण १.७.१.४-९
मनुमत्स्यकथा - शतपथब्राह्मण १.८.१
उपनयनसंस्कार - शतपथब्राह्मण ११.५.४
यूपनिर्माण - षड्विंशब्रा ५.४
- iv) उपनिषद्वेचे - ईशोपनिषद् -
कठोपनिषद् - १.१-२९
तैत्तिरीयोपनिषद् - भृगुवल्ली
छांदोग्य - ६.१ - आरुणिश्वेतकेतुसंवाद
बृहदारण्यक ३.१.१.२ - याज्ञवल्क्यजनक संवाद

परीक्षणपद्धती

अ. नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

सत्रांत परीक्षा

गुण २०

२. सर्वच विद्यार्थ्यांसाठी

अंतिम परीक्षा

- गुण ८०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्र. १ - अ) (ऋग्वेद) मंत्रांचे टीपांसह भाषांतर २/३	०६
ब) (ऋग्वेद) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१०
(देवतविषयक टीप / रसग्रहण किंवा इतर)	
प्र. २ - अ) (अथर्ववेद) मंत्रांचे भाषांतर २/३	०६
ब) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१०
प्र. ३ - अ) (ब्राह्मण) वाक्यांचे स्पष्टीकरण १/२	०६
ब) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१०
प्र. ४ - अ) (उपनिषद) वाक्यांचे स्पष्टीकरण १/२	०६
ब) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१०
प्र. ५ - अ) विवेचक परिच्छेद ऋग्वेद १/२	०६
ब) अथर्ववेद, ब्राह्मण, उपनिषदांवर	
विवेचक परिच्छेद २/३	१०

द्वितीयवर्ष विज्ञान

२००९-२०१० या शैक्षणिक वर्षापासून प्रारंभ

१. उद्दिष्टे -
१. संस्कृत गद्यपद्यपाठ वाचन
 २. पाठ्यपुस्तकातील काही भागांचे कंठस्थीकरण
 ३. संस्कृतमधील वैज्ञानिक साहित्याची ओळख करून घेणे.
 ४. भारतीय संस्कृतीच्या मूल्यांचे संवर्धन करणे.

२. अभ्यासक्रम - 'गीर्वाणभारती' संस्कृतातील निवडक वेद्यांचे संकलन
प्रकाशक - संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठ, पुणे.

३. परीक्षण पद्धती

विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापन करताना संस्कृत गद्य-पद्य-वाचन, पाठ्यपुस्तकातील संस्कृतस्तोत्र / सुभाषिते यांचे कंठस्थीकरण, इतर अंतर्गत परीक्षण या घटकांचा आधार घेणे अपेक्षित आहे.

- परीक्षा सत्र पद्धतीने होईल.
- सत्रांत प्रश्नपत्रिकेचे संपादन करताना पाठ्यपुस्तकावर आधारित संस्कृत गद्य-पद्य यांचा अनुवाद, संदर्भाची वाक्ये, दीर्घोत्तरी प्रश्न, टीपा यांचा विचार करणे अपेक्षित.

पाठ्यपुस्तकाची उपलब्धता :-

संस्कृत विभाग पुणे विद्यापीठ, व संबंधित महाविद्यालये

पदव्युत्तर (M.A.) द्वितीयवर्ष - संस्कृत
२००९-२०१० या शैक्षणिक वर्षापासून प्रारंभ

तृतीयसत्र

प्रश्नपत्र क्र. १	-	मुद्राराक्षसम्	
संदर्भग्रंथ		मुद्राराक्षस - मराठी व इंग्रजी अनुवाद	- डॉ. रा. शं. वाळिंबे
		मुद्राराक्षस - मराठी अनुवाद	- डॉ. गो. के. भट
		मराठी अनुवाद	- डॉ. अंजली पर्वते
		इंग्रजी अनुवाद	- A. B. Gajendragadkar
प्रश्नपत्र क्र. २	-	अर्थसंग्रह	
संदर्भग्रंथ		अर्थसंग्रह (मराठी अनुवाद व विस्तृत टीपा)	- शि. म. परांजपे
		अर्थसंग्रहसार - (अर्थसंग्रहाची रूपरेषा)	- डॉ. रवींद्र मुळे
		अर्थसंग्रह - इंग्रजी अनुवाद	- A. B. Gajendragadkar
प्रश्नपत्र क्र. ३	-	SK3 (Special Groups) पुढीलपैकी एक ग्रुप	
		विद्यार्थ्यांने निवडावयाचा आहे. जो ग्रुप घेतलेला असेल तोच ग्रुप चारही संत्रांसाठी घ्यावा लागेल.	
A.		साहित्य	
		चम्पूरामायण 1, 2, स्तबक	
संदर्भग्रंथ		संस्कृतसाहित्याचा सोपपत्तिक इतिहास	- डॉ. वि. वा. करंबेळकर
		चम्पूसाहित्यका आलोचनात्मक इतिहास	- छबिनाथ शास्त्री
		History of Champu Literature	- C. R. Deshpande
B		वेदान्त	
		पञ्चदशी - चित्रदीप प्रकरण - ६	
संदर्भग्रंथ		सार्थपंचदशी	- पं. द. वा. जोग
C		व्याकरण	
		सिद्धान्तकौमुदी - समास (६४७ ते ९३९)	
संदर्भग्रंथ		वैयाकरण सिद्धांत कौमुदी - भाग 1	- म. दा. साठे
		सिद्धांत कौमुदी	- S. C. Vasu

शतपथब्राह्मणम् - तृतीयकाण्ड

आश्वलायनगृह्यसूत्रम्

संदर्भग्रंथ शतपथब्राह्मणम् - रत्नदीपिका हिन्दीटीकेसहित - पं. गंगाप्रसाद उपाध्याय

प्रश्नपत्र क्र. ४ - संस्कृत साहित्य व साहित्यशास्त्राचा इतिहास
(साहित्य - संस्कृत नाटके, नाटककार व पंचमहाकाव्ये
साहित्यशास्त्र काव्यशास्त्रातील विविधसंप्रदाय व त्यांचे प्रवर्तक)

संदर्भग्रंथ	काव्यशास्त्राचा इतिहास	-	डॉ. पां. वा. काणे
	अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास	-	डॉ. मंजुषा गोखले, डॉ. गौरी माहुलीकर डॉ. उमा वैद्य
	संस्कृत साहित्याचा इतिहास	-	डॉ. सुरुचि पांडे
	भारतीय साहित्यशास्त्र	-	डॉ. ग. त्र्यं. देशपांडे
	भारतीय साहित्यशास्त्र	-	डॉ. सरोज देशपांडे
	रसविमर्श	-	डॉ. के. ना. वाटवे
	रसभावविचार	-	डॉ. र. पं. कंगले

चतुर्थसत्र

प्रश्नपत्र क्र. १	-	मेघदूतम्	
संदर्भग्रंथ		मेघदूत - मराठी अनुवाद	- बोरवणकर
		कालिदास	- वा. वि. मिराशी
प्रश्नपत्र क्र. २	-	सदानंदयतिकृत - वेदान्तसार	
संदर्भग्रंथ		वेदान्तसार - (मराठी अनु.)	- पं. द. वा. जोग
		वेदान्तसार - (मराठी अनु.)	- डॉ. नलिनी चाफेकर
		वेदान्तसार - (इंग्रजी अनुवाद)	- Hiriyanna
प्रश्नपत्र क्र. ३	-	SK3 (Special Group) पुढीलपैकी	
		(एक ग्रुप विद्यार्थ्यांनी अभ्यासासाठी निवडावयाचा आहे)	

भरतनाट्यशास्त्र १,६,७ अध्याय

संदर्भग्रंथ	भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र	-	गोदावरी केतकर
	नाट्यशास्त्र	-	पारसनाथ द्विवेदी
	नाट्यशास्त्र	-	M. N. Ghosh
	नाट्यशास्त्र	-	G. C. Zala
	रसभावविचार	-	र. पं. कंगले

B	<p>वेदान्त सर्वदर्शनसंग्रह - जैन, चार्वाक, बौद्ध, पाशुपत दर्शन</p>			
	संदर्भग्रंथ	सर्वदर्शनसंग्रह सर्वदर्शनसंग्रह	मराठी अनुवाद	- र. पं. कंगले - Vasudeosastri Abyankar
C	<p>व्याकरण सिद्धांतकौमुदी, दशगणी - भ्वादि</p>			
	संदर्भग्रंथ	वैयाकरणसिद्धांतकौमुदी भाग		म. द. साठे
D	<p>वेद आपस्तम्बश्रौतसूत्रम् ६, ७ प्रश्न पाणिनीयशिक्षा</p>			
	संदर्भग्रंथ	अपस्तम्बश्रौतसूत्र	इंग्रजी अनुवाद	- डॉ. ग. उ. थिटे
प्रश्नपत्र क्र. ४	-	<p>ध्वन्यालोक उद्योत १ अष्टांगहृदय सूत्रस्थान अ. १२, १३ शारीरस्थान अ. ३.८३-१२०</p>		
संदर्भग्रंथ		ध्वन्यालोक (मराठी अनुवाद) अष्टांगहृदय (विद्योतिनी हिंदीटीका) सार्थ वाग्भट		- डॉ. पु. ना. वीरकर - कविराज अत्रिदेवगुप्ता

संस्कृत - पालि - प्राकृत - अभ्यासमंडळ

नवीन अभ्यासक्रम सत्र पद्धती (बहिःस्थ व महाविद्यालयीन विद्यार्थी यांचेसाठी)

- १) नियमित विद्यार्थ्यांसाठी प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेसाठी २० गुणांचे अंतर्गत मूल्यमापन असेल.
- २) अंतर्गत मूल्यमापनासाठी प्रत्येक सत्रासाठी प्रकल्प सादरीकरण, चर्चासत्र, मौखिकी परीक्षा, चाचणीपरीक्षा इत्यादी घटकांचा वापर करावा.
- ३) सामान्यतः एका प्रश्नपत्रिकेसाठी वरीलपैकी एका घटकाचा वापर करावा.
- ४) प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेसाठी प्रत्येकी २० पैकी गुणांचे मूल्यमापन करून महाविद्यालयद्वारा विद्यापीठाकडे पाठवावेत.
- ५) नियमित व बहिःस्थ विद्यार्थ्यांसाठी सत्राच्या शेवटी होणाऱ्या परीक्षेसाठी प्रत्येक प्रश्नपत्रिका ८० गुणांची असेल. बहिःस्थ विद्यार्थ्यांचे ८० गुणांचे परिवर्तन १०० गुणांमध्ये केले जाईल.
- ६) प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेसाठी १६ गुणांचे पाच प्रश्न असतील. प्रत्येक प्रश्नामध्ये अंतर्गत विकल्प असेल.

तृतीयसत्र

प्रश्नपत्र क्र. १ - मुद्राराक्षसम्

अंतर्गतमूल्यमापन

चर्चासत्र

२०

सत्रांतपरीक्षा

८०

प्रश्न १	-	श्लोकांचे भाषांतर ४/६	१६
प्रश्न २	-	संदर्भासहित स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न (रसग्रहण) १/२	१६
प्रश्न ४	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न (व्यक्तिचित्र) १/२	१६
प्रश्न ५	-	विवेचक परिच्छेद २/३	१६

प्रश्नपत्र क्र. २ - अर्थसंग्रह

अंतर्गतमूल्यमापन

मौखिकी परीक्षा

२०

सत्रांतपरीक्षा

८०

प्रश्न १	-	वाक्यांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न २	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ३	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	-	विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ५	-	संक्षिप्त टीपा ४/६	१६

अंतर्गतमूल्यमापन

प्रत्यक्ष अध्यापन २०

सत्रांतपरीक्षा ८०

प्रश्न १	- परिच्छेदांचे भाषांतर २/३	१६
प्रश्न २	- संदर्भासह स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- दीर्घोत्तरी १/२ पाठ्यभागावर आधारित	१६
प्रश्न ४	- दीर्घोत्तरी १/२ चंपूवाङ्मयावर सामान्यप्रश्न	१६
प्रश्न ५	- विवेचक परिच्छेद २/४	१६

B - वेदान्त - पञ्चदशी

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- श्लोकांचे स्पष्टीकरणासह भाषांतर ४/६	१६
प्रश्न २	- स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	- दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ५	- विवेचक परिच्छेद २/३	१६

C - व्याकरण - सिद्धांतकौमुदी समास (६४७ ते ९३९)

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- सूत्रांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न २	- वृत्तींचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	- विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ५	- समास करणे व विग्रह करणे ८/१२	१६
	सूत्रांसह	

D - वेद-शतपथब्राह्मण तृतीयकाण्ड, आश्वलायन ग्रह्यसूत्र

प्रश्न १	- (शतपथ) टीपांसह भाषांतर २/३	१६
प्रश्न २	- (शतपथ) संदर्भासह स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- (आश्व) संदर्भासह स्पष्टीकरण २/३	१६
प्रश्न ४	- (शतपथ) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ५	- (आश्व + शत) विवेचक परिच्छेद २/३	१६

अंतर्गतमूल्यमापन प्रकल्पसादरीकरण		२०
सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- (साहित्य) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न २	- (साहित्य) विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ३	- (साहित्यशास्त्र) दीर्घोत्तरी १/२	१६
प्रश्न ४	- (साहित्यशास्त्र) विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ५	- (साहित्य + साहित्यशास्त्र) विवेचक टीपा २/४	१६

प्रश्नपत्र क्र. १ - मेघदूतम्

अंतर्गतमूल्यमापन

चर्चासत्र २०

सत्रांतपरीक्षा ८०

प्रश्न १	-	श्लोकांचे भाषांतर ४/६	१६
प्रश्न २	-	संदर्भासह स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न ४/२	१६
प्रश्न ५	-	विवेचकपरिच्छेद २/३	१६

प्रश्नपत्र क्र. २ - सदानंदयतिकृत वेदान्तसार

अंतर्गतमूल्यमापन

प्रत्यक्ष अध्यापन २०

सत्रांतपरीक्षा ८०

प्रश्न १	-	दोन परिच्छेदांचे भाषांतर २/३	१६
प्रश्न २	-	संदर्भासह स्पष्टीकरण २/४	१६
प्रश्न ३	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ५	-	विवेचकटीपा २/३	१६

प्रश्नपत्र क्र. ३ - A साहित्य - भरतनाट्यशास्त्र १, ६, ७ अध्याय

अंतर्गतमूल्यमापन

चर्चासत्र २०

सत्रांतपरीक्षा ८०

प्रश्न १	-	श्लोकांचे भाषांतर ४/६	१६
प्रश्न २	-	वाक्यांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न ४/६	१६
प्रश्न ४	-	दीर्घोत्तरी प्रश्न ४/६	१६
प्रश्न ५	-	विवेचक परिच्छेद ४/६	१६

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- परिच्छेदांचे भाषांतर २/३	१६
प्रश्न २	- संदर्भासह स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४	- दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ५	- विवेचक परिच्छेद २/३	१६

प्रश्नपत्र क्र. ३ - C व्याकरण - सिद्धांतकौमुदी दशगणी भ्वादि

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- सूत्रांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न २	- वृत्तींचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न ३	- दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ४	- विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ५	- रूपसिद्धी ४/६	१६

प्रश्नपत्र क्र. ३ - D वेद - आपस्तम्बश्रौतसूत्र ६, ७ - पाणिनीयशिक्षा

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- (श्रौत) सूत्रांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न २	- (श्रौत) दीर्घोत्तरी प्रश्न १/२	१६
प्रश्न ३	- (श्रौत) विवेचकपरिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ४	- (शिक्षा) श्लोकांचे स्पष्टीकरण २/३	१६
प्रश्न ५	- (शिक्षा) दीर्घोत्तरी प्रश्न २/३	१६

प्रश्नपत्र क्र. ४ - ध्वन्यालोक उद्योत १, अष्टांगहृदय सूत्रस्थान अध्याय १२, १३
शारीरस्थान अध्याय ३.८३-१२०

अंतर्गत मूल्यमापन प्रकल्प		२०
------------------------------	--	-----------

सत्रांतपरीक्षा		८०
प्रश्न १	- (ध्वन्यालोक) श्लोकांचे स्पष्टीकरण ४/६	१६
प्रश्न २	- (ध्वन्यालोक) दीर्घोत्तरी १/२	१६
प्रश्न ३	- (ध्वन्यालोक) विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ४	- (आयुर्वेद) विवेचक परिच्छेद २/३	१६
प्रश्न ५	- (आयुर्वेद) दीर्घोत्तरी १/२	१६